Informacja o zabytkach na terenie Powiatu Słupeckiego

Powiat Słupecki, pomimo że jest niewielki terytorialnie, należy jednak do zasobnych w zabytki. Najliczniejszą grupę tworzą zabytki sakralne – kościoły (najczęściej bogate w zabytkowe elementy wyposażenia) wraz z przyległościami, cmentarze oraz zabytkowe dworki i pałacyki. Niewątpliwie najcenniejszym zabytkiem jest zespół klasztorny w Lądzie, uznany za Pomnik Historii rozporządzeniem Prezydenta RP z dn. 17 czerwca 2009 (Dz.U. 2009 nr 104 poz. 861).

Do najdawniejszych zachowanych zabytków zaliczyć można dwa grodziska kultury łużyckiej (Słupca, Modlica), dwa kolejne z czasów średniowiecznych (Ląd, Samarzewo) oraz cztery historyczne układy miejskie. Dwa spośród nich – m. Słupca i m. Zagórów zostały objęte ochroną poprzez wpisanie do rejestru zabytków. Pozostałe – dawniej miasta, obecnie wsie Lądek i Powidz chronione są na podstawie ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub, w razie ich braku, w oparciu o zapisy studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Gmina Strzałkowo

Pod względem ilościowym najbogatsza w zabytki nieruchome jest gmina Strzałkowo. Na jej terenie znajduje się 6 zabytkowych kościołów:

- drewniany kościół pw. św. Marii Magdaleny w Brudzewie

Wybudowany w XIX w. Wewnątrz trzy ołtarze o charakterze barokowym z XVII-XVIII w., drewniana rzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem z XV w., obraz Ukrzyżowanie z XVII w., krucyfiks z XVI w., późnogotycka chrzcielnica. Przed kościołem stoi drewniana dzwonnica z XIX w.

- **drewniany kościół pw. św. Małgorzaty w Graboszewie**

Kościół pochodzi z XV w. W latach 2005-2008 przeprowadzono gruntowny remont. Wyposażenie w większości jest barokowe, zachowały się ambona, dwie chrzcielnice, drewniana oraz kamienna gotycka, renesansowe epitafium, a także częściowo zachowane polichromie z XVI w.

- **kościół pw. Świętej Trójcy w Skarboszewie**

Parafia erygowana w XI wieku. Obecna świątynia zbudowana na początku XX wieku.

- **drewniany kościół pw. Nawiedzenia NMP w Ostrowie Kościelnym**

Parafia erygowana w XV wieku. Pierwszy kościół wznieśli i uposażyli cystersi z Lądu. Obecny stanął w latach 1711-1718. Wnętrze w stylu barokowym, na wyposażeniu pochodzące z XV w. drewniane figury Madonny z Dzieciątkiem i św. Mikołaja oraz chrzcielnica z 1521 r.

- **kościół pw. św. Jadwigi w Stawie**

Wzniesiony ok. 1780 r.; wieżę dostawiono w 1854 r., a murowaną kaplicę w końcu XIX w. W 2002 r. wyremontowano wieżę.
Wewnątrz znajdują się: późnogotycki ołtarz główny z krucyfiksem z przełomu XVII i XVIII w., dwa rokokowe ołtarze boczne, w kaplicy ołtarz z XVII w., chrzcielnica rokokowa, dwie gotyckie kamienne kropielnice.

- **kościół pw. św. Urszuli w Szemborowie**

Parafia postała prawdopodobnie ok. 1640 roku. Pierwsza świątynia spłonęła. Kolejny kościół przetrwał do początków XIX wieku. W latach 1818-1823 stanęła kolejna świątynia. Obecną wybudowano w latach 1905-1907. Została konsekrowana w 1919 roku.

Wewnątrz na uwagę zasługują XVII i XVIII-wieczne barokowe przedstawienia o cechach ludowych. Dzwon został odlany przez ludwisarzy gdańskich w poł. XVIII w.

Zespoły pałacowe w:

- **Unii** (nieużytkowany, niszczeje, wł. Agencja Nieruchomości Rolnych)

Pałac ma ponad 1000 m2 powierzchni. Przed wojną należał do rodziny Chrzanowskich i był, jak na owe czasy, bardzo nowoczesnym obiektem - posiadał m.in. centralne ogrzewanie. Podczas II wojny światowej pałac był użytkowany przez Niemców, a po wojnie służył jako obiekt mieszkalny.

- **Paruszewie** (nieużytkowany, niszczeje, wł. Agencja Nieruchomości Rolnych)

Pałac w Paruszewie powstał na przełomie XIX i XX w. z inicjatywy Waleriana Hulewicza. W roku 1910 został gruntownie przebudowany przez ówczesnych właścicieli - Janinę z Hulewiczów oraz Stanisława Błociszewskich. Pałac obecnie jest budowlą murowaną, dwukondygnacyjną, zbudowaną na kształt litery T.

- **Wólce** (obecnie szkoła, wł. gminy)

Pałac zbudowany na początku XX wieku, piętrowy. Park założony w pierwszej połowie XIX wieku o powierzchni 5,1 hektara.

Natomiast **zespoły dworskie** znajdują się w:

- **Chwałkowicach** (obecnie mieszkalny, wł. Agencja Nieruchomości Rolnych)

Dwór z pierwszej połowy XIX wieku. Parterowy, nakryty dachem dwuspadowym. Neogotycka, parterowa przybudówka, dekorowana fryzem i balustradką. Wejście poprzedzone drewnianym gankiem. Park z aleją dojazdową z XIX w. Zaniedbany.

- **Młodziejewicach** (nieużytkowany, niszczeje, wł. Agencja Nieruchomości Rolnych)

Dwór został wzniesiony około 1845 roku przez ówczesnego właściciela wsi Waleriana Hulewicza, a przebudowany pod koniec XIX w. przez Adama Hulewicza. Brama wjazdowa pochodzi z 1900 roku.

- **Radłowie** (nieużytkowany, niszczeje, wł. Agencja Nieruchomości Rolnych)

Dwór zbudowany w 1906 roku dla Ferdynanda Apitza. Z początku stulecia pochodzi również założenie parkowe i większość zabudowań gospodarczych. Po wojnie utworzono tu zakład rolny w ramach PGR. Budynek dworski zamieszkiwany był przez rodziny pracowników gospodarstwa.

- **Skąpem** (nieużytkowany, niszczeje, wł. prywatna)

Zespół dworski składa się z dworu pobudowanego w 1910 roku i parku z przełomu XIX i XX w.

- **Słomczycach** (częściowo użytkowany przez lokatorów, wł. gminy)

Na zespół dworski składa się budynek dworski z drugiej połowy XIX w. oraz par.

Parki dworskie występujące poza zespołami, na terenie gminy znajdują się w: Babinie, Chwalibogowie, Graboszewie, Kościankach, Stawie, Strzałkowie.

Unikatowym obiektem zabytkowym znajdującym się na terenie gminy jest cmentarz jeniecki w miejscowości Łężec. W gminie nie występują parki kulturowe, stanowiska archeologiczne ani układy urbanistyczne, które byłyby wpisane do rejestru zabytków.

Gmina Orchowo

Kolejną, ze względu na ilość posiadanych na swoim terenie zabytków nieruchomych, jest gmina **Orchowo**.
Zabytkowe kościoły na terenie gminy:

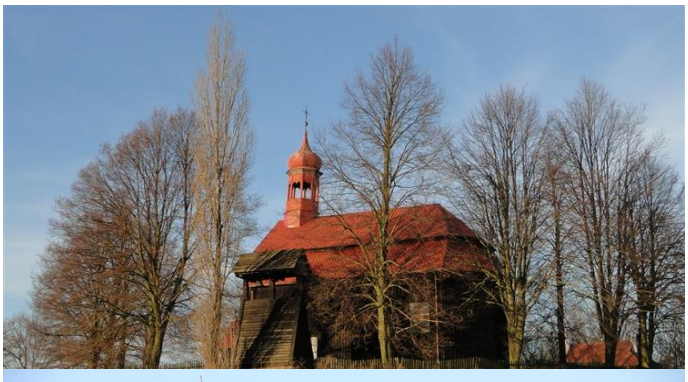

- **drewniany kościół pw. św. Marcina w Linówcu** (wraz z dzwonnicą i dawnym cmentarzem)

Wewnątrz znajdują się dwa warte uwagi ołtarze: ołtarz barokowy z XVIII w., ołtarz boczny barokowo-ludowy z przełomu XVIII/XIX w. Przy kościele znajduje się zabytkowa dzwonnica w kształcie krosna.

- **drewniany kościół pw. Wszystkich Świętych wraz z plebanią w Orchowie**

Wybudowany w latach 1789-1792, restaurowany w latach 1997-2002.

Wyposażenie świątyni w stylu rokokowym i klasycystycznym z przełomu XVIII i XIX w.: ołtarz główny, dwa boczne i czwarty w kaplicy z barokowymi figurami, dwa konfesjonały, ambona i kropielnica.

- **kościół ewangelicki, obecnie rzym.-kat. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Orchowie**

Jest to świątynia wybudowana w stylu neogotyckim w latach 1895-1900 dla gminy ewangelickiej. Po 1945 świątynię przejęła wspólnota katolicka. Do 2001 r. służył jako kościół filialny parafii Wszystkich Świętych. Od 2001 r. jest świątynią parafialną parafii Chrystusa Dobrego Pasterza.

Ponadto w Osówcu znajduje się **drewniany dwór** (obecnie oferujący miejsca noclegowe) z początku XVIII wieku oraz kilka zabytkowych drewnianych chat oraz domów rozlokowanych w różnych miejscowościach gminy.

Gmina Zagórów

Gmina Zagórów pochwalić się może wieloma zabytkami, w tym zespołem pałacowym w Kopojnie oraz parkiem dworskim w Łukomiu. Zabytkowe kościoły znajdują się:

- **kościół pw. św. Stanisława w Trąbczynie**

Wybudowany na początku XX w. w miejscu uprzednio istniejącej świątyni. Wewnątrz znajdują się 3 ołtarze neogotyckie i ambona w tym samym stylu. Rzeźby w głównym ołtarzu przedstawiają sceny z życia i śmierci św. Stanisława. W bocznych – Najświętsze Serce Pana Jezusa i słynący łaskami obraz Matki Bożej Szkaplerznej, w sukience z 1752 r.

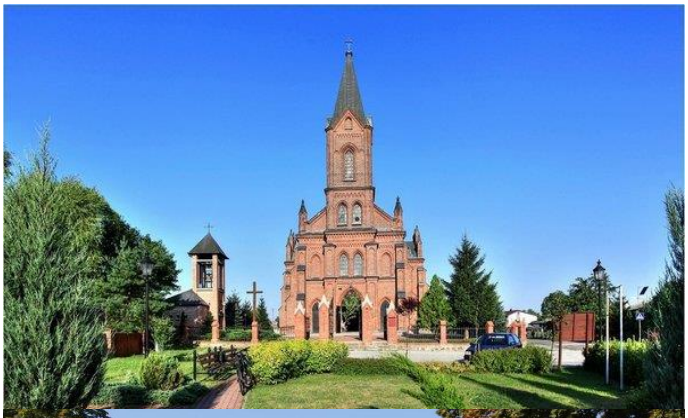

- **kościół pw. św. Piotra i Pawła w Zagórowie**

Kościół powstał w XIV w. Pierwotnie był to kościół drewniany, a dopiero w wieku XV powstało murowane prezbiterium. Przebudowa kościoła miała miejsce w latach 1740 - 1760. Na skutek wielkiego pożaru, do którego doszło w 1790r. w Zagórowie, kościół spłonął. Już rok później świątynia została odbudowana. Ostatnia gruntowna renowacja miała miejsce w XX w.

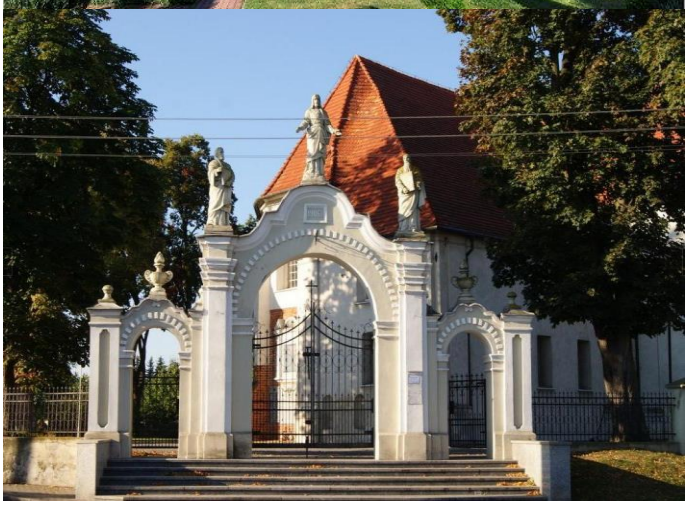

- **zespół kościoła ewangelickiego w Zagórowie**

Zabytkowy, ewangelicki kościół, zbudowany z czerwonej cegły w stylu neoromańskim w XIX wieku. W sąsiedztwie można zobaczyć też zabytkową pastorówkę z XIX wieku.

Ponadto do rejestru zabytków z terenu Zagórowa wpisane są m.in. cmentarz rzym.-kat. z 1. połowy XIX wieku oraz układ urbanistyczny miasta.

Gmina Lądek

Gmina Lądek posiada na swoim terenie 6 zabytków nieruchomych zlokalizowanych w miejscowościach: Ciążeń, Ląd i Lądek. Bezapelacyjnie największą wartość historyczną przejawia zespół klasztorny cystersów, obecnie salezjanów w Lądzie, w skład którego wchodzą:

- kościół pw. NMP i św. Mikołaja

- klasztor

- ogród klasztorny z podwórzem gospodarczym

- cmentarz zakonny

- ogrodzenie ogrodu i cmentarza, mur z bramą

Ponadto **w Lądzie** znajduje się zespół dworski (mieszczący Ośrodek Edukacji Przyrodniczej, podlegający Zespołowi Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego), składający się z dworu pochodzącego z XIX w. i okalającego go parku o powierzchni 3,8 ha. Dwór początkowo był późnoklasycystyczny, parterowy z wysokim, użytkowym poddaszem. Pośrodku posiadał piętrowy ryzalit z żeliwnym gankiem poprzedzającym wejście, nad którym umieszczono taras. W okresie późniejszym dobudowano piętrowe skrzydło.

Kolejne niezwykle cenne zabytki znajdują się w miejscowości **Ciążeń:**

- zespół kościoła pw. św. Jana Chrzciciela:

Wyposażenie przeważnie barokowe i rokokowe z XVIII w., m.in. pięć ołtarzy z ornamentami rokokowymi z czasów przebudowy świątyni, rokokowa ambona i dwa konfesjonały, późnobarokowa chrzcielnica.

Obraz Adoracji Matki Boskiej Szkaplerznej z około 1650 r., na którym wśród dostojników świeckich przedstawiono prawdopodobnie króla Jana Kazimierza. Starszym zabytkiem jest późnorenesansowy rzeźbiony tron biskupi z początku XVII w.

- zespół pałacowy (obecnie Dom Pracy Twórczej Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu) z pałacem z XVIII w., pawilonem z galerią oraz parkiem

W skład zespołu pałacowego wchodzi odrestaurowany pałac i oficyna oraz budynek spichlerza z połowy XVIII wieku. Trzykondygnacyjny korpus główny założony na planie prostokąta posiada symetrycznie rozplanowane dwutraktowe wnętrze oparte na systemie amfiladowym.

Pałac otoczony jest parkiem o powierzchni 12 ha założonym w XVIII w., który posiada wiele dorodnych starych drzew. Do rejestru pomników przyrody została wpisana lipa drobnolistna o obwodzie pnia 520 cm i wysokości 29 m.

W Lądku znajduje się zabytkowy kościół pw. św. Mikołaja oraz cmentarz rzym.-kat. z początku XIX wieku.

Pierwszy kościół zbudowano w Lądku już w XII wieku. W pierwszej połowie XVII wieku świątynia była częściowo drewniana, częściowo murowana. Obecny kościół został rozbudowany w stylu barokowym przez opata lądzkiego w latach 1760-1777. Gruntownie odrestaurowany na początku XX wieku.

Gmina Ostrowite

Nie mniej ciekawe zabytki znajdują się na terenie gminy Ostrowite. W Mieczownicy znajduje się zespół pałacowy z XIX w. (obecnie mieści dyrekcję Stadniny Koni Mieczownica), w skład którego wchodzą eklektyczny pałac z drugiej połowy XIX w., spichlerz z 1870r., stajnia z 1850r. i park o powierzchni 3,1 ha.

Również z XIX wieku pochodzi dwór i oficyna, które zobaczyć można w miejscowości Siernicze Wielkie.

W Giewartowie na uwagę zasługują:

- **kościół pw. Podwyższenia Krzyża**

Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych na pewno drewniany, istniał na początku XV wieku. Następny kościół drewniany stanął w roku 1762. Obecny kościół pw. Podwyższenia Krzyża Św. został zbudowany w latach 1907 - 1914. Jest to budynek neogotycki, murowany z wieżą.

- kaplica cmentarna pw. św. Rocha

- zespół pałacowy (obecnie mieści ośrodek wypoczynkowy) pochodzący z XIX wieku.

Początkowo należał do rodziny Radońskich, później Chrzanowskich**.** Pałac zbudowany został w kształcie kwadratu, jest piętrowy, z trzykondygnacyjną wieżą.

Na terenie gminy nie występują zabytkowe układy urbanistyczne, parki kulturowe, stanowiska archeologiczne.

Gmina Powidz

Gmina Powidz, która znana jest przede wszystkim ze względu na swoje walory rekreacyjne, posiada także ciekawe zabytki

– **kościół pw. św. Mikołaja z XIX wieku wraz z domem grzebalnym** w miejscowości Powidz

Pierwsza wzmianka o parafii pochodzi z połowy z XIII wieku. Obecny kościół wybudowano w 1860 roku. Jest to neogotycka świątynia z cegły palonej. Posiada starsze wyposażenie m.in.: Madonnę z Dzieciątkiem na lwie, rzeźbę gotycką drewnianą z 3 ćwierci XIV wieku i obraz Matki Boskiej w otoczeniu świętych z portretem fundatora z 1 ćwierci XVII wieku.

- **zespół pałacowy w Charbinie** (na terenie gospodarstwa rolnego).

Gmina Słupca

W gminie Słupca podziwiać można **kościoły:**

- **kościół pw. św. Katarzyny w Cieninie Kościelnym**

Parafia erygowana w 1390 roku. Pierwszy kościół zbudowano z drewna. W połowie XVIII wieku na jego miejscu stanęła świątynia murowana. Po pożarze w 1808 roku odbudowana. Kościół w piękny sposób przedstawia połączenie stylu barokowego z klasycystycznym. W pierwszym z nich zostało wykonanie prezbiterium oraz kruchta, wieża natomiast jest przejawem klasycyzmu.

- **drewniany kościół pw. św. Bartłomieja w Koszutach wraz z cmentarzem kościelnym**

Wzniesiony w 1720 r., z fundacji opata klasztoru cysterskiego w Lądzie, Mikołaja Łukomskiego. Prezbiterium i część nawy rozebrane w 1942 r. przez Niemców. Odbudowany w 1946 r. We wnętrzu obrazy i rzeźby z XV, XVI i XVIII w.

- **drewniany kościół pw. św. Mikołaja w Młodojewie**

Wybudowany w 1780 r. W 1875 r. powiększony przez wydłużenie nawy. Kruchtę dostawiono w 1876, zakrystię – w 1878 r. Odnowiony w 1937 r.

Późnobarokowy ołtarz główny z 1 poł. XVIII w., z rzeźbami św. Mikołaja i Stanisława biskupa, dwa ołtarze boczne z 1 poł. XIX w. Na ścianie nawy późnorenesansowy tryptyk z 1581-82, malowany na desce, ze scenami Męki Pańskiej. W prezbiterium późnogotycka rzeźba Chrystusa Frasobliwego z początku XVI w.

- **drewniany kościół pw. św. Piotra i Pawła w Kowalewie Opactwie**

Wybudowany w 1784 r. Gruntownie odnowiony w 1862 r. Od zewnątrz remontowany w latach 1980-88 , wewnątrz – w latach 1991-98.

Ołtarz główny i dwa ołtarze w transepcie późnobarokowe, iluzjonistyczne z ok. 1784 r. Ołtarz w nawie bocznej barokowo-klasycystyczny z ok. 1800 r. Dwie kamienne kropielnice z XVI w.

Dodatkowo w miejscowości Nowa Wieś znajduje się XIX-wieczny dwór wraz budynkami gospodarczymi oraz parkiem.

Gmina miasto Słupca

W gminie miejskiej Słupca do rejestru zabytków nieruchomych zostały wpisane: założenia urbanistyczne, park miejski, dom oraz dwa kościoły:

- **kościół pw. św. Wawrzyńca z połowy XV w.**

Kościół gotycki z połowy XV w. Został zregotyzowany w latach 1948–1958 r. W nim krucyfiks oraz rzeźba Matki Boskiej Bolesnej (XV w.), późnorenesansowy tron biskupi (początek XVII w.) oraz kropielnica gotycka (XV w.)

- **kościół drewniany pw. św. Leonarda i Wniebowzięcia NMP**

Ściany nawy, prezbiterium i stropy pokrywa polichromia z I poł. XVIII wieku. W środku znajduje się późnorenesansowy ołtarz z płaskorzeźbą Wniebowzięcia Matki Boskiej i rzeźbami świętych: św. Leonarda i Jana Chrzciciela. Pochodzi on z początku XVII wieku. Jego skrzydła i nasada ze zwojami akantu datowana jest na początek XVIII w. W kaplicy północnej w ołtarzu z początku XVIII w. znajduje się cenny obraz gotycki św. Leonarda z około 1460 r. W drugiej kaplicy, w ołtarzu z połowy XVIII umieszczony jest krucyfiks gotycki z 1500 r. i kropielnica kamienna z 1521 r.